

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Boeken (en zo)

Positieve heroriëntering

Nelle Becu, Lies Coppejans, Ciske Coudenys & Fieke Vanhauwaert (2020). Leuven/Den Haag: Acco. 134 pp. € 30,90.
ISBN 9789463798976

Liesbet Monballiu

De module 'contextbegeleiding in functie van positieve heroriëntering' is sinds kort structureel geïmplementeerd in de Vlaamse jeugdzorg binnen Agentschap Opgroeien, organisatie voor Jeugdhulp en Kind en Gezin. Dit boek geeft inkijk in wat verstaan wordt onder de methodiek 'positieve heroriëntering'.

Tien jaar geleden werd deze methodiek ontwikkeld als reactie op de verzakelijking en procedurele organisatie van de jeugdzorg, door er een liefdevol, menselijk alternatief naast te bieden. Men stelde vast dat dankzij het aanbieden van positieve heroriëntering voorkomen werd dat een aanzienlijk percentage gezinnen in nood door moest stromen naar de intensieve hulpverlening. Hetgeen gunstig bleek voor het inkorten van de lange wachtlijsten.

De module richt zich op situaties waarbij er sprake is van verontrusting. Als er niets verandert of als de verontrusting niet bespreekbaar is, gaat men alsnog over tot gedwongen hulpverlening. Er wordt een intensief traject van vier maanden aangegaan met de jongere en zijn of haar context. De ambulante contacten vinden meermaals per week plaats.

De auteurs zijn werkzaam binnen vzw Oranjehuis, in het team Columbus en het team Ligand. Columbus ondersteunt

gezinnen met kinderen, jongeren en jongvolwassenen in vastgelopen situaties. Ligand traint en ondersteunt organisaties in het omgaan met conflicten en verontrusting binnen onderwijs en jeugdhulp.

Het boek is opgebouwd uit drie delen. In het eerste deel wordt stilgestaan bij de visie en de krachtlijnen van positieve heroriëntering. In het tweede deel wordt ingegaan op de rol en de basishouding van de procesbegeleider. En in het derde deel maken we kennis met de concrete praktijk van contextbegeleiding in functie van positieve heroriëntering.

Positieve heroriëntering vertrekt vanuit de overtuiging dat aan de basis van elke crisis een kans ligt. Wanneer er sprake is van lijden, gaat er een diep en existentieel verlangen schuil naar verandering. Dit verlangen wordt aangegrepen als de stuwkracht om tot een kentering te komen.

De eerste beweging die op gang gebracht wordt, is het zich liefdevol met zichzelf leren te verbinden. Om daarna te bewegen naar een verbinding tussen de gezinsleden onderling. In het boek worden zes krachtlijnen aangereikt om tot deze verbinding te komen. De eerste is bijvoorbeeld geraaktheid als motor tot verandering. Bij deze krachtlijn wordt stilgestaan bij de persoonlijke geraaktheid en wat dit zegt over het achterliggende verlangen, in plaats van zich te richten op het willen veranderen van de ander. Bij krachtlijn drie, van verlangen naar verantwoordelijkheid, wordt ingezet op het accepteren van negatieve emoties en het zich kwetsbaar durven opstellen. Door de bevraging wordt aangemoedigd te evolueren van slachtoferschap naar het nemen van verantwoor-

Positieve heroriëntering

delijkheid. Bij krachtlijn vier worden de moeilijkheden in de context geplaatst en wordt bekeken of er belangrijke anderen zijn die mee verantwoordelijkheid kunnen nemen. Krachtlijn vijf beschrijft de schepende kracht van taal. De taal van het lijden gaat over oordelen, schuld, creëert afstand en verbreekt verbinding, terwijl de taal van de liefde aansluit bij de taal van het hart. Het is spreken vanuit contact maken met wat we voelen en verlangen.

In het tweede deel van het boek worden de rol en de basishouding van de procesbegeleider belicht. De klemtoon ligt op het faciliteren van een leer- en bewustwordingsproces waarbij mensen in voeling komen met hun kracht, waardoor verbinding en ontmoeting mogelijk worden. Openheid en authenticiteit worden gecultiveerd. Daarbij wordt het belang onderstreept van als procesbegeleider goed in voeling te zijn met zichzelf. Cruciaal is om nabij te zijn, je te laten raken en op een verbindende manier te communiceren. Dat vergt moed en kunde. Er wordt vooral ingezet op meevoelen en aansluiten bij het verhaal van de mensen, niet zozeer op het inbrengen van kaders. Het gaat dus niet om interpreteren, analyseren of veroordelen.

De uitgangspunten van positieve heroriëntering komen ook terug op team- en organisatieniveau. Vanuit deze visie wordt in de hele organisatie gepleit voor verbindend leiderschap, gedeelde visie, verantwoordelijkheid en een cultuur van feedback. Het team zet in op ontmoeting en zoekt naar manieren om met de gezinnen en hun context daartoe te komen. Zo'n team is liefdevol nabij en durft vrijmoedig en kwetsbaar te spreken.

In het derde deel van het boek lezen we hoe de module concreet vorm krijgt. Er worden drie fasen onderscheiden in het begeleidingsproces. In een eerste fase is er contact tussen de contextbegeleider, de

vraagsteller die zijn gevoel voor verontrusting deelt, de jongere en zijn context. Het kader wordt verduidelijkt: ofwel komt er verandering en verdwijnt het gevoel van verontrusting, ofwel zal er meer ingrijpende hulp noodzakelijk zijn.

In een tweede fase volgen individuele gesprekken met alle gezinsleden en wordt er toegewerkt naar een uitwisselingsgesprek in de vorm van een cirkel. Ieders verhaal wordt eerst afzonderlijk beluisterd, zonder oordeel. Cliënten worden door de vraagstellingen aan het denken gezet en worden bevraagd over hun grootste zorg en geraaktheid. Deze zorg wordt hertaald naar verlangen en mogelijke acties. De doelstelling is steeds gericht op heroriëntering: mensen met andere ogen laten kijken en samen zoeken naar wegen die hoop en perspectief brengen en zo de verontrusting hanteerbaar maken.

Tijdens het gezinscirkelgesprek wordt iedereen uitgenodigd vanuit het hart, kwetsbaar, te spreken en te luisteren. Op die manier wordt er ingezet op het delen van pijn, verdriet en verlangens. Het doel is om samen beslissingen te nemen over de gewenste veranderingen en die in acties om te zetten. Er wordt besproken wie welke verantwoordelijkheid hierin kan opnemen.

Er worden nog andere soorten cirkelgesprekken onderscheiden: de proactieve cirkels, waarbij iemand iets deelt van zichzelf om een cultuur van open spreken te creëren; het herstelgesprek, gericht op het herstellen van kwetsuren en wat daar precies voor nodig is; en de openhartcirkels, een ontmoeting met iedereen die geraakt is door het intense lijden door de psychische kwetsbaarheid van een persoon op dat moment. Er kunnen daarnaast ook verbindingstrajecten aangeboden worden waarbij gezinsleden aangemoedigd worden samen leuke en uitdagende dingen te

Positieve heroriëntering

doen om weer tot positieve contacten te komen.

In de derde fase wordt teruggeblikt of er al dan niet beweging is gekomen ten opzichte van de verontrusting. In deze fase is het ook mogelijk om steungroepen of contextfiguren te betrekken om het proces te verankeren.

Positieve heroriëntering staat voor een cultuur waarin er samengewerkt wordt vanuit verbinding en authenticiteit. Deze basishouding sluit aan bij wat wij als systeemdenkers uitdragen. Er wordt een relationele en niet-oordelende kijk gehanteerd. En er wordt ingezet op veerkrachtversterkende interventies bij gezinnen die zijn vastgelopen. Ik herken heel wat aspecten van het narratieve, dialogische en collaboratieve gedachtegoed. Toch vind ik nergens in het boek een verwijzing terug naar een theoretische onderbouwing.

Wanneer het gaat over gezinnen die zwaar belast zijn en waarbij sprake is van verontrusting, is er een risico om als hulpverlener mee vast te geraken in het verhaal van lijden en uitzichtloosheid. In het boek wordt terecht gewezen op het feit dat het kennis en kunde vergt om dan eerst in te zetten op verbinding. Het is niet evident om onrecht te verdragen, complexiteit te erkennen en vandaaruit samen te zoeken. Het kan heftig zijn om binnen deze ontmoeting om te gaan met eigen angsten en

kwetsbaarheid en daarnaast het anders-zijn en het lijden van de gezinnen te kunnen verdragen. Het is een groeiproces om zich dit als begeleider eigen te maken en taal te zoeken die het toelaat reflecties weloverwogen in te brengen. Ik vraag me wel af hoe het voor de gezinnen en voor de hulpverlener is om na vier maanden af te ronden, net op een ogenblik dat een basis gecreëerd is vanwaaruit verder samengewerkt kan worden, aan bijvoorbeeld veiligheid.

Als hulpverlener raakt het mij dat er in de praktijk nog altijd meer belang gehecht wordt aan pathologie dan aan een op kracht georiënteerd discours. Het gebeurt ook vaak dat er meer ingezet wordt op procedures, boven het aangaan van contact. Dit boek biedt een waardevol alternatief. Een menselijke basishouding wordt methodisch gehanteerd om op een professionele manier toe te werken naar een hoopvolle toekomst, waarbij leren spreken vanuit het hart centraal staat.

Liesbet Monballiu is psycholoog en gezinstherapeut. Ze is werkzaam in groepspraktijk Jaspis te Dilbeek en als gezinsbegeleider bij Bamboe, vzw Resonans. Ze is verbonden aan Rapunzel als junior-opleider. E-mail: liesbetmon@hotmail.com.